

DOI: [10.26565/2786-4995-2024-2-06](https://doi.org/10.26565/2786-4995-2024-2-06)

УДК 336.7

Фалюта Андрій

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна
e-mail: andriyf@ukr.net

ORCID: [0000-0001-5310-4733](https://orcid.org/0000-0001-5310-4733)

Ковалюк Андрій

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна
e-mail: andriy.kovalyuk@lnu.edu.ua

ORCID: [0009-0002-5284-2624](https://orcid.org/0009-0002-5284-2624)

Іршак Олеся

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна
e-mail: olesya.irshak@lnu.edu.ua

ORCID: [0000-0002-1536-8161](https://orcid.org/0000-0002-1536-8161)

Безпека фінансових установ на ринку бізнес-послуг

Анотація. В роботі удосконалено систему гарантування безпеки фінансових установ на ринку бізнес-послуг. Подано визначення управління безпекою фінансової установи – це цілеспрямований вплив керівництва на діяльність установи з метою забезпечення безпеки – такого стану функціонування установи, за якого вона буде стабільно працювати, досягати цілей та ефективно протидіяти загрозам. Досліджується безпека кредитних операцій, операцій з цінними паперами та інвестиційних операцій.

В межах безпеки кредитних операцій визначено, що головними причинами неповернення кредитів є:

- 1) незадовільні морально-етичні характеристики позичальника, коли він припускає або бажає виникнення обставин, при яких зможе не повертати чи зволікати з поверненням кредиту;
- 2) нездатність позичальника заробляти достатньо коштів для повного і своєчасного повернення кредиту;
- 3) відсутність у кредитора дієвих механізмів гарантування повернення кредитних ресурсів позичальниками.

З метою удосконалення системи безпеки кредитних операцій розмежовано стадії кредитного процесу: 1) попередній аналіз потенційного позичальника; 2) документування і видача кредиту; 3) супровід кредиту; 4) стимулювання повернення кредиту. На кожній стадії визначено перелік безпекових заходів.

В межах безпеки операцій з цінними паперами запропоновано проведення попереднього аналізу можливих загроз. Головними безпековими аспектами аналізу визначено: перевірку прав власності на цінні папери; перевірку прибутковості, ліквідності цінних паперів; перевірку фінансового, майнового стану емітента; перевірку платоспроможності та репутації усіх зобов'язаних за цінними паперами; відстеження в кого і наскільки концентруються власні цінні папери; перевірку випадків відмови від придбання цінних паперів емітента.

З метою розвитку механізму гарантування безпеки інвестиційних операцій сформовано 5 груп безпекових вимог: 1) дізнатися про репутацію осіб, від яких залежить успіх інвестиційної угоди; 2) дізнатися про усі ризики, пов'язані з об'єктом інвестування; 3) дотримуватися диверсифікації й уникати проявів надмірної концентрації, здійснюючи інвестування; 4) не їти на ризики, величини яких не можеш професійно оцінити, і які не знаєш як обмежити; 5) особливо розважливо розглядати об'єкти інвестування, які виглядають надто привабливо, чи по яких є інші застереження – вони зазвичай характеризуються підвищеними ризиками і тому їх слід уникати.

Ключові слова: безпека фінансових установ, безпека фінансових операцій, безпека кредитних операцій, безпека операцій з цінними паперами, безпека інвестиційних операцій, безпековий аналіз, управління безпекою.

Формул: 0; рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 12.

JEL Classification: G20

Для цитування: Фалюта А., Ковалюк А., Іршак О. Безпека фінансових установ на ринку бізнес-послуг. Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку. №2(13)2024. С. 57-67.
DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2024-2-06>

Вступ. Розвиток фінансових установ в Україні та світі характеризується посиленням конкуренції, зростанням ризиків, волатильністю зовнішнього середовища, що несе значні загрози їхньому функціонуванню. В таких умовах зростає необхідність формування дієвого інструментарію гарантування безпеки фінансових установ, який буде спрямовано на стабілізацію їхньої діяльності та досягнення стратегічних цілей. Забезпечувати безпеку фінансових установ особливо важливо в процесі реалізації бізнес-послуг на ринку, адже вони є невід’ємною складовою підтримки сталого розвитку бізнесу. У значній мірі саме результативність фінансових послуг визначають позицію фінансової установи на ринку. Тому порушена в роботі безпекова проблематика є актуальною як для науки, так і для практики.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Проведений аналіз економічної науково-практичної спеціальної літератури з дослідження проблем гарантування безпеки фінансових установ на ринку бізнес-послуг дає змогу зробити висновки, що окремі аспекти вирішення порушеної проблематики зустрічаються у роботах таких та інших українських: Зачосова Н. [1], Коваленко В. [2], Зубок М. [3], Реверчук С. [4], Вовчак О. [5], Фалюта А. [4, 6] та іноземних: Делас В. [7], Росен Г. [8], Клейсон Дж. [10], Силкін О. [11], Спіндлер Г. [12] науковців. Проте потребує удосконалення визначення поняття “управління безпекою фінансової установи”, дискусійними є головні причини неповернення кредитів фінансових установ та стадії процесу забезпечення кредитної безпеки, потребують подальшого розвитку заходи інвестиційної безпеки, а також перелік інших безпекових заходів за окремими послугами фінансових установ, які об’єктивно змінюються зі зміною фінансового ринку, економіки, технологій. Опрацювання порушеної проблематики спрямоване на підвищення ефективності фінансових установ та розвиток економіки країни.

Метою статті є виявлення та удосконалення системи заходів гарантування безпеки фінансових установ на ринку бізнес-послуг, які шляхом нейтралізації загроз при здійсненні фінансових операцій сприятимуть підвищенню ефективності функціонування фінансових установ на ринку. Мета розкривається у завданнях, якими є: з’ясувати необхідність та зміст управління безпекою фінансової установи; удосконалити систему безпеки кредитних операцій; сформулювати безпекові заходи в операціях з цінними паперами; розвинути механізм гарантування безпеки інвестиційних операцій.

У роботі використано сукупність різних методів дослідження. Загальний підхід до визначення змісту і структури роботи ґрунтується на основі системного методу. Метод моделювання застосовується у процесі визначення імовірних наслідків застосування того чи іншого заходу гарантування фінансової безпеки. Обґрунтування категоріального апарату та висновків здійснено за допомогою методів наукового абстрагування та узагальнення. Для підведення окремих підсумків використано методи аналізу та порівняння.

Результати дослідження. Метою забезпечення безпеки фінансових установ на ринку бізнес-послуг є підтримка їхньої безперебійної діяльності в процесі надання фінансових послуг, недопущення понесення збитків від цієї діяльності та втрати потенційних вигод. Здійснюється це шляхом прогнозування, попередження, виявлення та нейтралізації загроз. Для того, щоб ефективно це втілювати, бізнесу необхідно впроваджувати систему управління безпекою, яку слід розглядати як систему заходів з організації захисту інтересів фінансових установ. Саме ж управління безпекою фінансової установи – це цілеспрямований вплив керівництва на діяльність установи з метою забезпечення безпеки – такого стану функціонування установи, за якого вона буде стабільно працювати, досягати цілей та ефективно протидіяти загрозам.

Управлінський цілеспрямований вплив на діяльність фінансових установ з метою забезпечення їхньої безпеки на ринку бізнес-послуг доцільно розглядати за окремо взятими

фінансовими операціями (послугами). Адже послуги, які фінансові установи надають клієнтам, на практиці втілюються через проведення конкретних фінансових операцій, операцій з фінансовими активами на ринку. Серед усього різноманіття фінансових операцій найпоширенішими і такими, які забезпечують головну частку прибутків на фінансовому ринку, є три. Це кредитні операції, операції з цінними паперами на фондовому ринку та інвестиційні операції. Саме вони і є предметом даного дослідження. Ці операції також формують головні ризики-небезпеки для фінансових установ на ринку, а тому найперше потребують застосування інструментарію гарантування безпеки.

Найпоширенішою операцією, яку здійснюють фінансові установи на ринку бізнес-послуг є кредитування. Його здійснюють найперше банки, але головним джерелом прибутку кредити є також для ломбардів, кредитних спілок, лізингових компаній. Операції кредитного характеру здійснюють і інші фінансові установи, та навіть нефінансові, коли погоджуються на відстрочку платежу від своїх клієнтів за поставлені товари чи надані послуги. При забезпеченні безпеки кредитних операцій ставиться за мету збереження та примноження кредитних ресурсів фінансової установи-кредитора, тому найперше перед видачою кредиту розглядаються гарантії повернення позичальником виданих йому коштів та процентів за користування ними.

З метою гарантування повернення власних кредитних ресурсів фінансові установи повинні аналізувати потенційних позичальників, прогнозувати ризик неповернення кредиту і лише тоді приймати рішення про видачу або відмову у видачі кредиту. При цьому слід пам'ятати, що головними причинами неповернення виданих кредитних коштів є:

- 1) незадовільні морально-етичні характеристики позичальника, коли він припускає, або навіть свідомо бажає виникнення обставин, при яких зможе не повертати отриманий кредит чи зволікати з його поверненням;
- 2) нездатність позичальника заробляти достатньо коштів для повного і своєчасного повернення кредиту та сплати відсотків;
- 3) відсутність у кредитора дієвих механізмів забезпечення гарантування повернення кредитних ресурсів позичальниками.

Заходи кредитної безпеки базуються на подоланні цих причин неповернення виданих кредитних коштів. Тому, з позиції безпеки кредитний процес слід розділяти на декілька стадій: 1) попередній аналіз потенційного позичальника; 2) документування і видача кредиту; 3) супровід кредиту; 4) стимулювання повернення кредиту. На стадії *попереднього аналізу потенційного позичальника* у межах заходів безпеки необхідно зібрати дані і сформувати загальний опис позичальника. Він включає відомості про: юридичну і фактичну адресу; строк функціонування на ринку; номери телефонів керівників; хто приймає остаточні рішення та їхні професійно-етичні якості; кількість працівників; головний вид діяльності; обсяг реалізації; ринок збуту; систему виробництва; структуру підприємства; партнерів; кредитну історію та інше.

Окрім таких загальних відомостей у межах заходів безпеки необхідно дізнатися й деякі спеціальні дані про позичальника. Вони дадуть змогу повніше зрозуміти наявні потенційні загрози і, відповідно, прийняти більш виважене рішення по кредиту. Спеціальні характеристики позичальника включають відомості про [3]: власників, їх можливості, морально-етичні якості та інтереси; наявність на підприємстві служби безпеки, хто її очолює; професійний рівень та плинність кадрів; реальні виробничі можливості; власність на активи; наявність дочірніх і пов'язаних осіб підприємства, хто їх очолює; відносини з органами влади, правоохоронними і судовими органами; наявність судових розглядів за позовами підприємства і до нього, їх результати; інше.

У процесі підготовки до видачі кредиту особливо важливим є проведення також комплексного аналізу фінансово-економічного стану позичальника і його правової чистоти, виявити фактичну спроможність позичальника до освоєння та повернення кредитних коштів. У процесі такого аналізу необхідно дослідити:

- правомірність діяльності підприємства-позичальника і легітимність поданих ним документів;
- загальний майновий стан підприємства-позичальника;
- фінансові показники діяльності (платоспроможність, ліквідність, прибуток, грошові потоки);
- обсяг власних та залежність позичальника від кредитних коштів;
- бізнес-проект, який потребує кредитування, його цілі, адекватність суми кредиту потребам бізнес-проекту;
- джерела акумулювання коштів для повернення кредиту;
- кон'юнктуру ринку позичальника, рівень конкуренції на ньому;
- стан і вартість предмету застави, право власності на нього, запропоновані умови гарантування, поруки, страхування.

У разі, коли результати попереднього аналізу потенційного позичальника є позитивними і свідчать про високу ймовірність своєчасного повернення кредиту та процентів за ним, кредитор повинен *задокументувати угоду*. У кредитному договорі слід чітко прописати суму кредиту, проценти, терміни і порядок сплати, усі права та обов'язки сторін, санкції за невиконання кредитних зобов'язань, порядок вирішення спорів та інше. У кредитному договорі має міститися посилання й на усі інші договори, якими забезпечується гарантування повернення кредитних коштів позичальником (застава рухомого і нерухомого майна, гарантії і поруки третіх сторін, страхування, пеня і неустойки тощо). Кредитний договір має бути укладений у письмовій формі за принципом юридичної бездоганності, щоб його не можна було оскаржити чи в інший спосіб домогтися його невиконання після того, як кредитні кошти будуть отримані і використані позичальником.

Якщо за результатами попереднього аналізу позичальника, представлених ним застави та інших форм гарантування повернення кредиту, ухвалюється рішення про видачу кредиту, кредитний процес на цьому не завершується. Після видачі кредиту здійснюється *супровід кредиту*, у ході якого необхідно аналізувати і контролювати: виконання умов кредитної угоди (цільове використання коштів, сплату періодичних платежів та інше), поведінку і діяльність позичальника на ринку, стан застави, зміни господарської активності позичальника, зміни кон'юнктури ринку продукції, виникнення конфліктних ситуацій, кадрові зміни, зміни виробництва, інше. З причин недостатнього кредитного моніторингу виникнення загроз часто стає непоміченим, що далі веде до втрати коштів. Тому потрібно регулярно перевіряти спроможність і налаштованість позичальника до повернення отриманого ним кредиту.

У разі виникнення кредитних боргів позичальників перед фінансовими установами, дії останніх повинні мати інший характер. Кредитори повинні вживати заходів для *стимулювання повернення кредиту* [5]:

- розрахувати суму боргу і розробити план заходів повернення кредитів;
- проводити переговори і стимулювати позичальника до відновлення графіку платежів;
- укладати угоду з реструктуризації кредиту (розтермінування, зміна графіку платежів, зміна валюти тощо), якщо позичальник втратив спроможність виконувати умови кредитування;
- повідомляти страховиків, гарантів, поручителів про невиконання позичальником фінансових зобов'язань для отримання платежів від них;
- вилучати і реалізовувати заставне майно, яке можна використати для погашення боргу шляхом його продажу на ринку;
- здійснювати пошук додаткових джерел погашення боргу позичальником: іншого його майна, прихованих коштів, тощо;
- провадити претензійно-позовну роботу щодо боржників;

– залучати як зовнішню допомогу до процесу повернення кредиту колекторські компанії, чи продавати кредитний борг факторинговим компаніям.

Заходи кредитної безпеки повинні здійснюватися впродовж усього кредитного періоду від отримання кредитної заявки до повного погашення кредиту. При цьому, вони мають доповнювати один одного, а їх застосування та результати мають систематично обговорюватися в межах кредитного комітету, до якого входитимуть представники різних підрозділів фінансової установи, які задіяні в кредитному процесі. Таким чином буде забезпечено повнотою інформації учасників, а отже її врахування ними. Злагоджена робота усіх служб і підрозділів кредитора дає змогу на ранній стадії виявляти можливі проблеми і не допускати їхнього розвитку, знижуючи тим самим ризикованість і підвищуючи економічну ефективність фінансової установи на ринку.

Другим після кредитування найпоширенішим видом операцій фінансових установ є операції з цінними паперами на фондовому ринку. Їх активно здійснюють від свого імені чи від імені клієнтів і, відповідно, заробляють на них банки, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії. З точки зору безпеки, важливим є проведення всебічного попереднього аналізу можливих загроз від цих операцій, адже часто вони мають високий рівень ризику. Основними цінними паперами, з якими здійснюються операції в Україні є акції, облігації, інвестиційні сертифікати, казначейські зобов'язання, ощадні (депозитні) сертифікати, векселі та інші.

Першочерговими безпековими аспектами аналізу операцій з цінними паперами повинні бути [3]:

- перевірка прав власності на цінні папери їхнього держателя – дані для цього можна отримати від зберігача та реєстратора цінних паперів;
- перевірка правової чистоти угод, які укладаються з держателем цінних паперів, або за якими він отримав права на них – для уникнення купівлі цінних паперів де-факто неіснуючих емітентів/видавників та для уникнення підписання договорів, за якими де-юре не отримуєш жодних прав;
- перевірка основних держателів, які володіли даними цінними паперами, їхніх мотивів та репутації;
- перевірка фінансового (перш за все платоспроможності і ліквідності) та майнового стану емітента/видавника, його репутації і відповідності заявленим в емісії/видачі цінних паперів умовам;
- перевірка терміну діяльності, конкурентоспроможності та перспектив розвитку емітента/видавника цінних паперів на ринку;
- перевірка прибутковості, ліквідності цінних паперів та їх стабільності;
- перевірка платоспроможності, репутації усіх зобов'язаних чи співзобов'язаних за цінними паперами, у т.ч. гарантів, поручителів, страховиків;
- перевірка при первинному розміщенні і подальше відстеження операцій з власними цінними паперами того, хто стає їх власником і в кого вони концентруються. Це проводиться з метою попередження рейдерського захоплення, конфліктів між акціонерами, або ж уникнення фінансової залежності чи тиску зі сторони власників чи держателів-кредиторів цінних паперів. Відстеження може провадитися періодичними звітами реєстратора/зберігача емітенту про стан реєстру цінних паперів та їхніми дружніми взаєминами;
- перевірка бланків цінних паперів випущених в документарній формі на їх дійсність, автентичність підписів, наявність елементів захисту, правильність заповнення, щодо підробки, фальсифікації, наявності фізичних пошкоджень та/чи іншого. За рішенням суду наявність таких фактів може бути підставою для визнання бланку цінного паперу недійсним;
- перевірка технічних умов емісії бездокументарних цінних паперів;

- перевірка законності походження цінних паперів та терміну їх обігу;
- перевірка випадків та причин відмови суб'єктів ринку від придбання цінних паперів даного емітента/видавника;
- перевірка випадків та наслідків неоплати зобов'язаними особами за конкретними цінними паперами чи конкретним типом цінних паперів.

Ці заходи всебічного попереднього аналізу операцій з цінними паперами фінансові установи повинні здійснювати на постійній основі, пам'ятати і контролювати свою діяльність з тим, щоб не допустити порушень і зловживань відносно них іншими учасниками фондового ринку, що може завдати матеріальних і нематеріальних втрат. Для цього потрібно мати професійну команду фахівців з безпеки, права, фінансів, управління ризиками, ІТ тощо, а також належну матеріально-технічну базу, відповідне програмне забезпечення, налагоджені зв'язки в бізнес-середовищі та з органами державної влади. Лише така синергія дасть змогу ефективно прогнозувати та протидіяти можливим загрозам від здійснення операцій з цінними паперами на фондовому ринку.

Третім за поширенням видом операцій фінансових установ є інвестиційні операції. Їх активно провадять, у тому числі в межах послуг з довірчого управління активами чи від свого імені інвестиційні фонди, інвестиційні компанії, банки, страхові компанії, довірчі товариства. Основним змістом безпеки інвестиційних операцій фінансових установ є формування механізму захисту інвестиційних вкладень від потенційних загроз. Цими загрозами головно є неефективне використання інвестиційних коштів, потрапляння з вкладеннями у фінансові афери, втрата інвестиційних коштів від вкладання в неефективні проекти. З метою убезпечення від потрапляння в такі ситуації фінансові установи-інвестори повинні дотримуватися певних вимог.

Вимогами безпеки, яких повинні дотримуватися фінансові установи у межах заходів захисту своїх інвестиційних вкладень від потенційних загроз є такі головні:

1. *Дізнатися про репутацію суб'єкта управління інвестиційним проектом* (фірми чи особи-управителя об'єктом інвестування). Для цього за допомогою як відкритих, так і закритих джерел слід дослідити:

- історію становлення та розвитку суб'єкта управління інвестиційним проектом, особливості його діяльності та поведінки на ринку;
- захоплення, звички, манеру поведінки, моральні принципи власників та керівників суб'єкта управління інвестиційним проектом;
- досвід реалізації подібних та інших інвестиційних проектів суб'єктом управління, його результати;
- фінансові, матеріальні, кадрові, технічні, технологічні та інші ресурсні можливості для реалізації інвестиційного проекту в суб'єкта управління;
- конфлікти та характер відносин всередині суб'єкта управління інвестиційним проектом та з його клієнтами, інвесторами, партнерами, органами державної влади та іншими контрагентами;

2. *Дізнатися про усі ризики пов'язані з об'єктом інвестування*. Для цього потрібно зібрати інформацію про об'єкт інвестування й необхідні для його успішної реалізації умови та, залучивши різногалузевих вузькопрофільних фахівців, провести:

- техніко-технологічний аналіз реалістичності інвестиційного проекту та необхідних для цього ресурсів;
- маркетинговий аналіз продукту та ринку збуту з точки зору перспектив їхнього розвитку, прогнозування кон'юнктури ринку об'єкта інвестування;
- правовий аналіз наявності та/чи відсутності перепон для реалізації інвестиційного проекту – необхідність отримання спеціальних дозволів, наявність обмежень, стан і тенденції державної політики у даній сфері;

- фінансовий аналіз необхідних грошових вливань, їх наявності, а також реальної потенційної доходності інвестиційного проекту;

- аналіз бізнес-моделі інвестиційного проекту – системи управління усіма етапами реалізації інвестиційного проекту;

3. *Дотримуватися диверсифікації й уникати проявів надмірної концентрації здійснюючи інвестиційні вкладення.* Зокрема:

- ніколи не вкладати усі кошти в один інвестиційний проект, яким би привабливим він не був;

- не роби інвестиційних вкладень, які немає змоги самостійно профінансувати (не ризикувати більшими сумами ніж є власних коштів), тобто не інвестувати позичені (взяті в кредит) кошти;

- вкладати кошти в інвестиційні проекти різних галузей економіки;

- здійснювати інвестиції у проекти, які реалізовуватимуться у різних країнах чи, принаймні, регіонах країни;

- інвестувати у перспективні проекти як різних приватних осіб, так і підприємств та різні державні проекти;

- здійснювати інвестиції у різних валютах та у різні нематеріальні і матеріальні (фінансові, реальні) активи тощо;

4. *Не іти на ризики, величини яких не можеш професійно оцінити, і які не знаєш як обійти чи обмежити.* Зокрема:

- не інвестувати в нові, незнайомі для інвестора типи проектів, або проекти, які реалізовуватимуться в нових галузях, якщо немає відповідних фахівців для належної оцінки проекту;

- перед інвестуванням завжди розраховувати можливі наслідки ризику і не інвестувати в ті проекти, які мають значні чи невідомі інвестору ризики, якщо немає апробованого механізму уникнення чи блокування цих ризиків;

- не вступати в угоди з інвестиційних проектів, успішна реалізація яких залежить від чинників, на які важко, або навіть неможливо впливати, і які важко спрогнозувати;

- не брати участі в інвестиційних проектах низького рівня правової чистоти, коли пропонуються умови чи гарантії, які не прописуються в договорах, чи коли в інвестиційному проекті має місце використання “сірих” схем для отримання результату, тощо;

- при ухваленні остаточного рішення про інвестування керуватися принципом, за яким позитивне рішення про участь в інвестиційному проекті можливе лише за відсутності серйозних сумнівів;

5. *Особливо пильно, розважливо розглядати об'єкти інвестування, які виглядають надто привабливо, чи по яких є інші застереження.* Такі об'єкти зазвичай характеризуються підвищеним рівнем ризику і тому їх слід уникати. Ознаками надмірно ризикованих проектів є:

- надто висока прибутковість інвестиційного проекту порівняно з аналогічними на ринку, або надто хороші інші умови;

- має місце підштовхування (психологічний чи інший тиск на інвестора) до якнайшвидшого інвестування коштів;

- якщо інвестування подібного об'єкта, або об'єкта в даній місцевості, чи який реалізовувався тими ж особами раніше супроводжувалося конфліктами, скандалами, непорозуміннями;

- об'єкт інвестиційного вкладення є новою сферою діяльності для даного управителя проектом, даної галузі, регіону тощо;

- успіх реалізації інвестиційного проекту залежить від унікальних особистих здібностей, зв'язків окремого фахівця, і у випадку виходу з проекту, його неможливо чи важко замінити;

– умови участі в інвестиційному проекті передбачають різні обмеження інвестора щодо контролю за ходом реалізації проекту, можливості виходу з нього і повернення коштів, містять інші обмеження інвестора.

Формування механізму захисту інвестиційних вкладень на основі дотримання фінансовими установами розглянутих вище вимог безпеки, дає змогу гарантувати уникнення головних загроз інвестиційної діяльності. Разом з тим слід пам'ятати, що інвестиційна діяльність загалом і кожна інвестиційна операція зокрема вимагають ретельної перевірки та подальшого контролю кожного інвестиційного проекту-об'єкта вкладень, можливостей його організаторів, їхньої позиції та репутації на ринку. Також фінансові установи-інвестори повинні формувати важелі впливу як на хід реалізації інвестиційного проекту, так і на отримання гарантій повернення вкладених ними коштів.

Висновки. Формування інструментарію гарантування безпеки фінансових установ в процесі здійснення операцій та надання фінансових послуг є важливим завданням їхнього керівництва на шляху забезпечення стабільного, послідовного поступу цих установ. Без належної системи виявлення та протидії загрозам, ретельно продуманих безпекових заходів фінансові установи не в змозі ефективно вести свою діяльність у довгостроковій перспективі та досягати бажаних результатів. Саме тому необхідно завчасно формувати інструментарій гарантування безпеки фінансових установ і повсякчас застосовувати його для забезпечення розвитку бізнесу в умовах високої конкуренції та невизначеності ринкових умов. Для того, щоб ефективно це втілювати, бізнесу необхідно впроваджувати систему управління безпекою.

Управління безпекою фінансової установи – це цілеспрямований вплив керівництва на діяльність установи з метою забезпечення безпеки – такого стану функціонування установи, за якого вона буде стабільно працювати, досягати цілей та ефективно протидіяти загрозам. На ринку бізнес-послуг забезпечення безпеки доцільно розглядати за окремими операціями (послугами), серед яких головними, що займають найбільшу частку на ринку є кредитні операції, операції з цінними паперами та інвестиційні операції. У тій чи іншій мірі по-окремо, або й усі одночасно їх здійснюють банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, пенсійні фонди, інвестиційні фонди і компанії. Тобто фактично чи не усі види фінансових установ, а тому впровадження розглянутих заходів потенційно несе важливий економічний ефект для усього фінансового ринку й економіки країни загалом.

При забезпеченні безпеки кредитних операцій ставиться за мету збереження та примноження кредитних ресурсів фінансової установи-кредитора. Тому найперше перед видачою кредиту розглядаються гарантії повернення позичальником виданих йому коштів та процентів за користування ними. З метою гарантування цього фінансовим установам слід розділяти кредитний процес на декілька стадій: 1) попередній аналіз потенційного позичальника; 2) документування і видача кредиту; 3) супровід кредиту; 4) стимулювання повернення кредиту. На кожній стадії слід застосовувати конкретні заходи, основним змістом яких є аналіз налаштованості позичальника щодо повернення коштів, аналіз його потенційної фінансової спроможності виконувати умови договору, а також формування фінансовою установою механізму повернення кредитних ресурсів і відсотків зарахунок застави та інших форм забезпечення.

Запорукою гарантування безпеки операцій з цінними паперами є проведення всебічного попереднього аналізу можливих загроз від проведення цих операцій. Без цього аналізу фінансові установи наражатимуть свій капітал на ризик втрати. Важливими безпековими аспектами аналізу повинні бути: перевірка прав власності на цінні папери; перевірка фінансового та майнового стану, репутації емітента; перевірка прибутковості, ліквідності цінних паперів; перевірка платоспроможності, репутації усіх зобов'язаних за цінними паперами; перевірка випадків відмови від придбання цінних паперів емітента; відстеження в операціях з власними цінними паперами в кого та як вони концентруються;

тощо. Для проведення цих заходів потрібно мати команду фахівців з безпеки, права, фінансів, управління ризиками, ІТ тощо, а також зв'язки та технічну базу.

Головним змістом заходів безпеки інвестиційних операцій є забезпечення фінансових установ від можливих втрат у зв'язку з загрозами неефективного використання коштів. Щоб уникнути цього, здійснюючи вкладення потрібно дотримуватися таких вимог безпеки: 1) дізнатися про репутацію осіб, від яких залежить успіх інвестиційної угоди; 2) дізнатися про усі ризики, пов'язані з об'єктом інвестування; 3) дотримуватися диверсифікації й уникати проявів надмірної концентрації, здійснюючи інвестиційні вкладення; 4) не іти на ризики, величини яких не можеш професійно оцінити, і які не знаєш як обійти чи обмежити; 5) особливо пильно, розважливо розглядати об'єкти інвестування, які виглядають надто привабливо, чи по яких є інші застереження – такі об'єкти зазвичай характеризуються підвищеним рівнем ризику і тому їх слід уникати.

Подальші перспективи наукових розробок у сфері гарантування безпеки фінансових установ на ринку бізнес-послуг визначатимуться особливостями розвитку фінансової сфери, економіки, процесами інформатизації, технологізації і гуманізації суспільства. Ці та інші чинники породжуватимуть нові можливості і нові загрози, до яких треба бути готовим фінансовим установам, здійснюючи свою діяльність на ринку. Вчасна розробка заходів пристосування до новітніх реалій дасть змогу отримати переваги над конкурентами, і тим самим сприяти власному динамічному розвитку. Значною мірою такі переваги будуть пов'язані з розробкою та застосуванням новітнього безпекового інструментарію у віртуальній, ІТ-сфері. Разом з тим, традиційні безпекові заходи у фінансово-економічній площині, правовій, маркетинговій залишатимуться актуальними для наукових розвідок завжди.

Список літератури

1. Зачосова Н. В., Черкаси : ПП Чабаненко Ю. А. Формування системи економічної безпеки фінансових установ. монографія. 2016. 375 с.
 2. Коваленко В. Фінансова безпека банків: реалії та перспективи забезпечення. *Економічний форум*, 2022. №2. 156 с. с. 141-151.
 3. Зубок М. І., Рубцов В. С., Яременко С. М., Гусаров В. Г. Економічна безпека суб'єктів підприємництва : навчальний посібник. К., 2012. 226 с.
 4. Реверчук С. К., Фалюта А. В. Фінансова стабільність банків в Україні: організаційно-управлінські аспекти. монографія. Львів. ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 208 с.
 5. Вовчак О. Д., Самура Ю. О., Сидоренко В. А., Вареник В. А. Банківська безпека : навчальний посібник. К.: Знання, 2013. 237 с.
 6. Фалюта А. В. Безпекова бізнес-аналітика кредитних операцій. *Бізнес-аналітика: моделі, інструменти та технології*. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. К.: НАУ, 2024. 630 с. С. 422-425.
 7. Delas V., Nosova E., Yafinovich O. Financial Security of Enterprises *Procedia Economics and Finance*, 2015, Vol. 27, pp. 248-266.
 8. Rosén G., Meunier S. Economic Security and the Politics of Trade and Investment Policy in Europe. *Politics and Governance*, 2023. Vol. 11, Is. 4, pp. 122-128.
 9. Strengthening Oversight and Regulation of Shadow Banking : Policy Framework for Addressing Shadow Banking Risks in Securities Lending and Repos. *Financial Stability Board.*, 29 August 2013. 55 p.
 10. Clason G. The Richest Man in Babylon: The Success Secrets of the Ancients. *Garden City, New York : Ixia Press*, 2022. 131 p.
 11. Sylkin O., Kryshchanovych M., Zachepa A., Bilous S., Krasko A. Modeling the Process of Applying Anti-Crisis Management in the System of Ensuring Financial Security of the Enterprise. *Verslas: Teorija ir Praktika. Business: Theory and Practice, Vilnius Gediminas*. Technical University, Vilnius, 2019. Vol. 20, pp. 446-455.
 12. Spindler G. Fintech, Digitalization, and the Law Applicable to Proprietary Effects of Transactions in Securities (Tokens): a European Perspective. *Uniform Law Review*, 2019. Vol. 24, Is. 4, pp. 724-737.
- Стаття надійшла до редакції 18.04.2024
Статтю рекомендовано до друку 30.05.2024

Faliuta Andrii

PhD in Economics, Associate Professor
Associate Professor of the Banking and Insurance Business Department
Ivan Franko National University of Lviv
1, Universytetska Street, Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: andriyf@ukr.net
ORCID: [0000-0001-5310-4733](https://orcid.org/0000-0001-5310-4733)

Kovalyuk Andriy

PhD in Economics, Associate Professor
Associate Professor of the Banking and Insurance Business Department
Ivan Franko National University of Lviv
1, Universytetska Street, Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: andriy.kovalyuk@lnu.edu.ua
ORCID: [0009-0002-5284-2624](https://orcid.org/0009-0002-5284-2624)

Irshak Olesya

PhD in Economics, Associate Professor
Associate Professor of the Banking and Insurance Business Department
Ivan Franko National University of Lviv
1, Universytetska Street, Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: olesya.irshak@lnu.edu.ua
ORCID: [0000-0002-1536-8161](https://orcid.org/0000-0002-1536-8161)

Financial institutions security on the business services market

Abstract: The system of guaranteeing the financial institutions security has been improved. Security management of a financial institution is the influence of management on the institution's activities in order to ensure security - such a state of the institution's functioning under which it will work stably, achieve its goals and effectively counter threats. Transactions whose safety is investigated are credit transactions, securities transactions, and investment transactions.

The security stages of the credit process are demarcated: 1) preliminary analysis of the borrower; 2) documentation and issuance of the loan; 3) loan support; 4) encouraging loan repayment. A list of safety measures is given at each stage.

The main reasons for non-repayment of loans are: 1) unsatisfactory moral characteristics of the borrower when he does not want to repay the loan; 2) inability of the borrower to earn enough funds for timely loan repayment; 3) the creditor's lack of loan repayment guarantees.

The main security aspects of the analysis of transactions with securities are the verification of: ownership rights to securities; profitability, liquidity of securities; financial and property status of the issuer; solvency and reputation of all securities obligors; in whom and to what extent own securities are concentrated; refusal to purchase the issuer's securities.

In investment operations, 5 groups of security requirements have been formed: 1) find out about the reputation of the persons on whom the success of the investment agreement depends; 2) learn about all the risks associated with the investment object; 3) adhere to diversification when investing; 4) do not take risks, the magnitude of which you cannot estimate, and which you do not know how to limit; 5) it is especially prudent to consider investment objects that look too attractive or for which there are other caveats - they should be avoided.

Keywords: *Financial Institutions Security, Financial Transactions Security, Credit Operations Security, Security of Securities Transactions, Investment Operations Security, Security Analysis, Security Management.*

Formulas: 0; fig.: 0, tabl.: 0, bibl.: 12.

JEL Classification: G20

For citation: Faliuta A., Kovalyuk A., Irshak O. Financial institutions security on the business services market. *Financial and Credit Systems: Prospects for Development*. №2(13)2024. P. 57-67. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2024-2-06> [in Ukrainian]

References

1. Zachosova N. V. Cherkasy: PP Chabanenko Yu. A. (2016. 375 p.). Formation of the system of economic security of financial institutions. monograph. [In Ukrainian].
2. Kovalenko V. (2022. No. 2. 156 p. with. 141-151). Financial security of banks: realities and prospects of provision. *Economic Forum*. [In Ukrainian].
3. Zubok M. I., Rubtsov V. S., Yaremenko S. M., Husarov V. G. (2012. 226 p.). Economic security of business entities: a study guide. K. [In Ukrainian].
4. Reverchuk S. K., Faluta A. V. (2011. 208 p.). Financial stability of banks in Ukraine: organizational and managerial aspects. monograph. Lviv. Ivan Franko National University. [In Ukrainian].

5. Vovchak O. D., Samura Yu. O., Sydorenko V. A., Varenyk V. A. (2013. 237 p.). Banking security: a study guide. K.: Znannia. [In Ukrainian].
6. Faluta A. V. (2024. 630 p. P. 422-425). Security business analytics of credit operations. *Business analytics: models, tools and technologies*. Materials of the 5th International Scientific and Practical Conference. K.: NAU. [In Ukrainian].
7. Delas V., Nosova E., Yafinovich O. Financial Security of Enterprises *Procedia Economics and Finance*, 2015, Vol. 27, pp. 248-266.
8. Rosén G. (2023. Vol. 11, Is. 4, pp. 122-128). Meunier S. Economic Security and the Politics of Trade and Investment Policy in Europe. *Politics and Governance*.
9. Strengthening Oversight and Regulation of Shadow Banking: Policy Framework for Addressing Shadow Banking Risks in Securities Lending and Repos. Financial Stability Board., 29 August 2013. 55 p.
10. Clason G. (2022. 131 p.). The Richest Man in Babylon: The Success Secrets of the Ancients. *Garden City*, New York: Ixia Press.
11. Sylkin O., Kryshchanovych M., Zachepa A., Bilous S., Krasko A. (2019. Vol. 20, pp. 446-455). Modeling the Process of Applying Anti-Crisis Management in the System of Ensuring Financial Security of the Enterprise. *Verslas: Teorija ir Praktika. Business: Theory and Practice, Vilnius Gediminas*. Technical University, Vilnius.
12. Spindler G. (2019. Vol. 24, Is. 4, pp. 724-737). Fintech, Digitalization, and the Law Applicable to Proprietary Effects of Transactions in Securities (Tokens): a European Perspective. *Uniform Law Review*.
The article was received by the editors 18.04.2024
The article is recommended for printing 30.05.2024